

Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran
toimitteita
13

HELSINKI 2001

ISSN 1236-4304

Lappeenrannan Kirjapaino Oy 2001

Esther Höckert ja Ingrid Borenius

Vaelluksella Viipurissa vuonna 1900

Lähestyipä Viipuria maan puolelta lännestä, joko pitkin rautatielinjaa tai Turun sillan yli, tai meren puolelta, näkymää hallitsi linna, Torkel Knuutinpojan mahtava linnoitus. Näin oli laita myös itse kaupungista katsottuna. Mutta vapaussodasta alkaen linna oli myös sotilaallinen päämajamme, jolloin paikan viehättävyyttä ja maalauksellisuutta oli kaikin tavoin pieteettisesti lisätty. Tiheät, syksyisin punertuvat villiviiniköynnökset peittivät muureja, sisemmän linnanpihan kiveyksen katkaisi vehreä nurmikkoreunus ja hyvin hoidetut istutukset elähdyttivät siellä täällä ympäristöä. Kaiken muun voitti kuitenkin ihastuttava näköala yli meren ja kaupungin. Vuosisadanvaihteen aikoihin, venäläisten restauroitua linnan 1890-luvulla, se näytti suurin piirtein samanlaiselta, mutta siihen aikaan sitä katseltiin pikemminkin mennyttä aikakautta edustavana kulissina.

Omistamme nyt erään sunnuntai-iltapäivän Viipurin lämpimän toukokuun lopulla kiertokäynnille kaupungissa ja aloitamme rautatieaseman seutuvilta. Mikä siellä eniten kiinnittää katseemme? Mikäpä muu kuin linna Salakkalahden veden takana. Aleksanterinkatua reunustavan uuden puistikon halki, vanhan "Yhdyspankin" kohdalla, tulemme Salakkalahdenkadulle, jonka puutalorivin Wolffin punavalkoinen kivitalo rikkoo. Talon kolmesta kerroksesta - yksi joka perheelle - keskimmaisessä asuu konsuli Eugène Wolff itse vaimoineen ja lapsineen. Tänne eivät venäläiset santarmit, omien poliisiemme avustamina, ole vielä tehneet ratsiaansa, kaikkialla vallitsee suloinen sunnuntairauha. Käännyttyämme kulman ympäri Torikadulle näemme edessämme Kauppatorin autiona ja tyhjänä. Poissa ovat hilpeät torimyyjät, poissa ostajat, rouvat ja kotiapulaiset. He kuuluvat arkipäivään. Mutta hiljaista täällä ei ole.

Kello lähestyy kymmentä ja kirkonkellot alkavat soida. Ensiksi korvamme tavoittaa uuden suomalaisen kirkon melankolisen äänen, sitten maaseurakunnan kirkon käheät kellot, säestyksenään oman rakkaan Pietari-Paavalin (ruotsalais-saksalaisen) kirkkomme tutut soinnut, joiden sekaan venäläisen tuomiokirkon melkein vastenmielisen komea, riemuitseva ääni tunkeutuu. Katolisen kirkon pieni, yksiääninen kello helisee tuskin kuuluvasti tässä suuressa sinfoniassa, jossa Rydbergin sanoin "koko kaupunki kylpee valossa ja tuoksuissa ja kellojen kuminassa".

Oikaisemme torin poikki ja sivuutamme Pyöreän tornin, joka jököttää piittaamattoman harmaana säteilevässä auringonpaisteessa. Aivan sen takana on yksi kaupungin monista apteekeista, maan vanhin, joka sai oikeutensa 1689 ja on nyt kanta-apteekki. Se ei kuitenkaan kiinnosta meitä juuri nyt. Käännyimme sen sijaan Alakadulle, sivuutamme

tyylikkään Rechenbergin talon ja yksinkertaisen hienostuneen Thesleffin talon, jossa on parveke yläkerrassa talon pitkällä sivulla ja porttia reunustamassa kaksi Ruotsin-ajalta peräisin olevaa virstanpylvästä. Jatkaessamme eteenpäin näemme talojen viistottuja nurkkia rautaparvekkeineen, joissa on vuosilukuja 1700-luvulta ja omistajien nimikirjaimia, ja saavumme Ekströmin talolle, joka on ainutlaatuinen lajissaan. Se kurottuu ylöspäin kohti henkeäsalpaavan jyrkkää Vesiportinkatua, jossa korkean lankkuaidan takana viheriöi puutarha. Päästyämme näin ylös jatkamme pitkin Vesiportinkatua, oikealla puolellamme pieni katolinen kirkko, jonka suojeluspyhimys on P. Hyacinthus. Se sijaitsee vinossa kulmassa katuun nähden. Koivujen hennon lehvistön läpi voi vielä näin kevätaikaan nähdä vilahduksen linnan P. Olavin tornista. Wahlin talo, jonka puutarha erottaa kirkosta, ulottuu aina Katariinankadulle, jossa on sisäänkäynti perheen yksityisasuntoon. (Periviipurilaisille nimitys Katariinankatu tarkoitti tähän aikaan vasta kadun Raatihuoneentorilta alkavaa osaa Pantsarlahdelle päin. Sitä osaa, joka oli entisen linnoituksen sisäpuolella, sanottiin arkioloissa yleensä vain "Suureksi kaduksi".)

Wahlin talo on tyypillisesti viipurilainen. Sen huoneet ovat totisesti kaikuneet musiikista aina Paul Wahl vanhemman ajoista saakka ja kaikuvat edelleen pojanpojan Fritz Wahl nuoremman aikana. Laskeudumme nyt alas mäkeä, joka sekin on jyrkkä, ja viivähdämme Piispankadulla silmäilemässä kiinnostavia vanhoja taloja kauniine portteineen, pystytetty sekä ennen että jälkeen "kreivin ajan" uuden asemakaavan. Kadun jatke Katariinankadusta etelään on yhä nimeltään Kirkkokatu. Täällä on myös vanha tuomiokirkko (katoliselta ajalta), nyt venäläinen viljavarasto, kellotapuleineen ja tornikelloineen, joita olemme jo ihailleet Vesiportinkadun taustana. Kirkkokadulla sijaitsee myös viipurilaisten ylpeys ja lempilapsi, ulkomaalaistenkin ylistämä hotelli Andrea, laajalti tunnettu hyvästä keittiöstään. Jos astuu muutaman askelen eteenpäin, tulee Vahtitorninkadulle, jonka pilviä hipova mäki peittää kaiken näköalan. Alhaalla notkossa on Avellanin talon naapurina vanha Strömborgin talo, josta jälleen näemme tuomiokirkon torneineen, nyt kolmannelta taholta. Vähän ennen vuosisadanvaihdetta tällä kadulla asui pelkästään samaan ystäväpiiriin kuuluvia. Kun presidentti Forsman kävi ensivierailulla entisten ystäviensä luona, hänen oli täällä pistäydyttävä melkein joka talossa. Itse presidentin talohan on Vahtitorninkadun suoranaisena jatkeena Raatihuoneentorin varrella.

Samassa korttelissa Keisarinkadun varrella on Ruotsalainen lyseo. Koulupojat voivat siellä käydä kaupunginmuurilla, joka yhdistyy Pantsarlahden bastioniin. "Seisomme vallilla", olisi voinut olla heidän tunnuslauseensa. He ovat osoittaneet sen käytännössä kaupungin historian sekä vanhempina että uudempina aikoina.

Tästä alkaa varsinainen koulukortteli ruotsalaisine, suomalaisine ja venäläisine kouluineen. Jätämme sen toistaiseksi ja nousemme mieluummin ylös Keisarinkatua ohi vanhan luostarikirkon, nykyisen maaseurakunnan kirkon. Sen kellotapulinen oli alun perin yksi vallin linnoitustorneista. Pysähdymme myös hetkeksi ihailemaan yhtä kaupungin menneiden aikojen helmeä, pientä herttaista kivitaloa Keisarinkatu 10:n pihalla. Uudenportinkatua pääsemme elämään kuohuvaan satamaan, jossa höyrylaivat kamppailevat tilasta samalla kun Saimaan kanavan proomuja hinataan linnan alapuolella Uuraaseen Turun sillan läpi, joka avataan joka täysi tunti liikenteelle. Sen jälkeen hakeudumme kernaasti kuumien katujen auringonpaahteesta Torkkelin esplanadille. Astelemme ensin Freesenkatua ylös ja taas alas ja vilkaisemme ohimennen erääseen pihaan, jossa on keskiaikainen kaksikerroksinen kivitalo. Katariinankadun kulmassa on Cloubergin (tai Hovingin) kirjakauppa, kaupunkilaisten kohtaauspaikka joulunaikaan, jolloin tilavassa myymälässä on aina tavaton tungos. Päästyämme onnellisesti esplanadille saamme nauttia mitä miellyttävimmästä varjosta ja vilpoisuudesta ja ihailla pitkää

lehmuskujaa, joka ulottuu Kauppatorilta aina Punaisenlähteentorille saakka ja jossa puiden latvusten hennot lehdet muodostavat korkean holvin päämme päälle. Tämä on “uutta kaupunkia”, jossa on melkein yksinomaan puutaloja. Vain Sergejeffin pieni patriisitalo Torkkelinkadun varrella rikkoo puutalojen moninaisuuden Alfthanin korttelissa.

Vaelluksemme on päättynyt, mutta jopa täältä, niin sanotulta “uudelta” esplanadilta Aleksanterinkadun toisella puolella näemme linnan korkean tornin häämöttävän kangastuksen lailla esplanadin paviljongin ja kasarmien pitkänomaisten rakennusten välistä.

Teoksesta Människor och minnen från Wiborg vid sekelskiftet.
Söderström & C:o Förlagsaktiebolag. Helsingfors